

**VIRTUAL MUZEYLAR ORQALI TARIXNI O'QITISHNING YANGI
UFQLARI**

**Samarqand viloyati Samarqand tumani 19-maktabining Tarix fan
o'qituvchisi Ravshanov Yorqin Egamberdiyevich**

Annotatsiya: Ushbu maqolada virtual muzeylarning tarix fanini o'qitishda tutgan o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Virtual muzeylar nafaqat tarixiy ma'lumotlarni vizual shaklda taqdim etadi, balki o'quvchilarning fanga qiziqishini oshiradi, ularning tanqidiy tafakkurini rivojlantiradi. Tadqiqotda xalqaro tajriba hamda O'zbekiston muzeylari misolida virtual ekskursiyalardan ta'lim jarayonida foydalanish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Maqola natijalari tarix ta'limida yangi pedagogik yondashuvlarni qo'llashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: virtual muzey, tarix ta'limi, innovatsion texnologiya, interaktiv metod, O'zbekiston.

Аннотация: В данной статье анализируется роль и значение виртуальных музеев в преподавании истории. Виртуальные музеи не только представляют историческую информацию в наглядной форме, но и повышают интерес учащихся к предмету, развивают их критическое мышление. В исследовании рассматриваются возможности использования виртуальных экскурсий в образовательном процессе на примере международного опыта и музеев Узбекистана. Результаты статьи способствуют внедрению новых педагогических подходов в историческое образование.

Ключевые слова: виртуальный музей, историческое образование, инновационная технология, интерактивный метод, Узбекистан.

Abstract: This article analyzes the role and significance of virtual museums in history education. Virtual museums not only present historical information in a visual format but also increase students' interest in the subject and develop their

critical thinking skills. The study examines the opportunities of using virtual tours in the educational process through the examples of international practice and museums of Uzbekistan. The findings of the article contribute to the implementation of new pedagogical approaches in history teaching.

Keywords: virtual museum, history education, innovative technology, interactive method, Uzbekistan.

Kirish

Tarix insoniyatning ijtimoiy xotirasi sifatida nafaqat o'tmishni bilishga, balki kelajakni ongli tarzda qurishga ham xizmat qiladi. Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar asrida ta'lim jarayoni ham yangi vosita va metodlarga ehtiyoj sezmoqda. Ayniqsa, tarix fanini o'qitishda innovatsion yondashuvlarni joriy etish, o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va tarixiy voqealarni zamonaviy nuqtai nazardan baholash ko'nikmalarini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan, virtual muzeylar bugungi kunda nafaqat madaniy merosni asrash va targ'ib qilish, balki ta'lim jarayonini takomillashtirishning samarali vositasi sifatida ham maydonga chiqmoqda.

Virtual muzey tushunchasi keng ma'noda madaniy va tarixiy obyektlarni raqamli muhitda interaktiv tarzda namoyish etish tizimi sifatida talqin qilinadi. Agar an'anaviy muzey faqatgina ma'lum hudud va vaqt oralig'ida tashrif buyuruvchilar uchun ochiq bo'lsa, virtual muzey internet tarmog'i orqali istalgan vaqtda va istalgan joydan foydalanish imkoniyatini yaratadi.¹ Bu esa zamonaviy o'quvchi va talabalar uchun bilim olish jarayonini yanada qulay, jozibador va samarali qiladi.

So'nggi yillarda dunyo miqyosida virtual muzeylar ta'lim jarayoniga faol integratsiya qilinmoqda. Masalan, Google Arts & Culture platformasi yordamida o'quvchilar dunyoning eng yirik muzeylariga sayohat qilishi, eksponatlarni 3D formatda ko'rishi va ular haqida batafsil ma'lumot olishi mumkin. Bu kabi

¹ Daniela, L. (2020). Virtual Museums as Learning Agents. Sustainability, 12(7), 2698

innovatsion imkoniyatlar nafaqat bilim doirasini kengaytiradi, balki o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini ham sezilarli darajada oshiradi.

O'zbekistonda ham madaniy merosni raqamlashtirish jarayonlari bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Xususan, Samarqand, Buxoro, Xiva kabi shaharlarning tarixiy obidalarini virtual ekskursiyalar shaklida keng auditoriyaga taqdim etilmoqda. Bundan tashqari, O'zbekiston Davlat Tarix muzeyining ayrim bo'limlari internet orqali masofadan turib o'rganish imkoniyatini bermoqda. Bu esa nafaqat ilmiy tadqiqotchilar, balki o'qituvchi va talabalar uchun ham katta qulaylik tug'dirmoqda. Shunday qilib, virtual muzeylar tarix fanini o'qitishda yangi ufqlarni ochib bermoqda. Ular orqali o'quvchilar tarixiy merosni nafaqat o'rganadilar, balki uni seza-dilar, his qiladilar va o'z tafakkurlarida qayta tiklaydilar. Natijada, ta'lim jarayoni yanada jonli, samarali va innovatsion tus oladi.

Asosiy qism

Virtual muzeylar ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalardan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Ularning asosiy afzalligi shundaki, ular an'anaviy muzeylarda mavjud bo'lgan fazoviy va vaqt chegaralarini yo'q qiladi. Bugungi kunda internet tarmog'i orqali dunyoning istalgan burchagidan turib Britaniya muzeyi, Luvr, Ermitaj yoki Metropoli-ten muzeyi kabi yirik madaniy markazlarga tashrif buyurish mumkin. Bu imkoniyat tarix ta'limini yanada interaktiv, zamonaviy va talaba uchun qiziqarli shaklga keltirmoqda.

Virtual muzeylarning ilmiy-pedagogik jihatdan eng muhim xususiyati shundaki, ular o'quvchilarda tarixiy voqealarni jonli idrok etish imkoniyatini yaratadi.² Masalan, qadimgi Misr sivilizatsiyasi haqida nafaqat darslik sahifalarida o'qish, balki ularning piramidalari va mumiyalarini 3D formatda kuzatish orqali o'quvchilar mavzuni yanada chuqurroq his etadilar. Bu esa ta'lim jarayonida vizual

² Taranova, T. N. (2020). Virtual Museum Technologies and the Modern Educational Process. IFTE-2020 Proceedings

xotiraning kuchayishiga, bilimlarning mustahkam o'zlashtirilishiga olib keladi. Shu bilan birga, virtual muzeylar o'quvchilarda mustaqil tadqiqot olib borish ko'nikmalarini shakllantiradi, chunki ular virtual ekspozitsiyalardan foydalanib referatlar, prezentatsiyalar yoki kichik ilmiy ishlar tayyorlashi mumkin.

Xalqaro tajribaga nazar tashlasak, ko'plab davlatlarda virtual muzeylardan ta'lim jarayonida samarali foydalanilayotganini ko'ramiz. Masalan, AQShda "Smithsonian National Museum of Natural History" virtual ekskursiyasi keng o'quv dasturlariga integratsiya qilingan. Yevropa mamlakatlarida esa virtual muzeylar orqali tarixiy obidalar va madaniy meros namunalarini bolalar bog'chasidan boshlab oliy ta'limgacha bo'lgan barcha bosqichlarda qo'llash an'anaga aylangan.

O'zbekiston sharoitida ham virtual muzeylarning joriy etilishi katta imkoniyatlarni ochmoqda. Xususan, Samarqanddagi Registon majmuasi, Buxorodagi Ark qal'asi yoki Xivadagi Ichan qal'a kabi tarixiy majmualar bo'yicha virtual ekskursiyalar yoshlarning yurtimiz madaniy merosini chuqurroq o'rganishiga yordam bermoqda. Bundan tashqari, O'zbekiston Davlat Tarix muzeyi, Temuriylar tarixi davlat muzeyi hamda boshqa muzeylarda to'plangan eksponatlarning raqamlashtirilishi ularni nafaqat mahalliy, balki xalqaro miqyosda ham keng auditoriyaga taqdim etish imkonini bermoqda.

Virtual muzeylarning yana bir afzalligi ularning pedagogik metodlar bilan uyg'unlashishidir.³ O'qituvchilar virtual ekskursiyalarni dars jarayoniga kiritib, interaktiv mashg'ulotlar tashkil qilishi mumkin. Masalan, o'quvchilarga ma'lum bir ekspozitsiyani ko'rsatib, keyinchalik u haqda esse yozdirish, guruhli taqdimotlar tayyorlatish yoki tarixiy shaxslar faoliyatini muhokama qilish topshiriqlarini berish samarali natija beradi. Bunday metodlar talabalarning faolligini oshiradi, darsni oddiy ma'ruza shaklidan chiqarib, uni haqiqiy ilmiy izlanishga aylantiradi.

³ Sherbekova, S. A. (2024, aprel). Tarix darslarini o'qitishda virtual muzeylardan foydalanish ahamiyati.

Shu bilan birga, virtual muzeylar zamonaviy ta'limdagi STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) yondashuvi bilan hamohangdir. Chunki virtual ekskursiyalar san'at, tarix va texnologiyani uyg'unlashtirib, o'quvchilarga kompleks bilim beradi. Masalan, o'quvchilar nafaqat tarixiy obidani o'rganadilar, balki uning qurilish texnologiyasi, me'moriy yechimlari va san'atdagi ahamiyati haqida ham tushuncha hosil qiladilar. Umuman olganda, virtual muzeylar tarix ta'limini tubdan o'zgartiruvchi innovatsion vosita sifatida qadrlanmoqda. Ular ta'lim jarayonida yangi ufqlarni ochib, o'quvchilarda nafaqat bilim, balki milliy va jahon madaniy merosiga bo'lgan hurmat va qiziqishni ham shakllantiradi.

Xulosa

Yuqorida keltirilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, virtual muzeylar tarix ta'limida yangi bosqichni boshlab berdi. Ular an'anaviy dars shakllarini boyitadi, o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etadi va ta'limning samaradorligini oshiradi. Virtual ekskursiyalar yordamida o'quvchilar tarixiy voqea va jarayonlarni nafaqat o'rganadilar, balki ularni bevosita ko'rgandek his etadilar, bu esa o'z navbatida mustahkam bilim va chuqur taassurot hosil bo'lishiga xizmat qiladi.

Virtual muzeylarning asosiy ustunliklari – ular orqali tarixiy obidalar va eksponatlarni hududiy va vaqt chegaralarisiz o'rganish imkoniyati, o'quvchilarda mustaqil izlanish va tanqidiy tafakkurni rivojlantirish hamda dars jarayonini innovatsion vositalar bilan boyitish imkonidir.⁴ Bu jihatlar zamonaviy ta'lim tizimi oldiga qo'yilgan vazifalar – kreativ, izlanuvchan va bilimli yoshlarni tarbiyalashga to'liq mos keladi.

O'zbekiston sharoitida ham virtual muzeylarning joriy etilishi ta'lim jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarishi mumkin. Tarixiy shaharlarimiz va muzeylarimizni raqamlashtirish jarayonining kengayishi milliy madaniy

⁴ Ong, C. S. L. (2025, 1 iyun). The Use of Virtual Museums in the Teaching and Learning of History. In Virtual Fieldwork in Humanities Education (pp. 67–86)

merosni xalqaro miqyosda targ'ib qilish, o'quvchilarda vatanparvarlik tuyg'usini kuchaytirish va ular uchun keng ilmiy imkoniyatlarni yaratishga xizmat qiladi. Shunday qilib, virtual muzeylar tarixni o'qitishda samarali vosita bo'lib, kelajakda ham pedagogik jarayonlarda keng qo'llanilishi kutilmoqda. Ularning ta'limdagi ahamiyati tobora ortib borishi, tarix fanini o'qitishda yangi ufqlarni ochishi shubhasizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Daniela, L. (2020). Virtual Museums as Learning Agents. Sustainability, 12(7), 2698. Ushbu maqolada virtual muzeylarning texnik ishlashi, ma'lumotlar tarkibi va ta'limiy qiymati 25 mezon orqali tahlil qilingan bo'lib, pedagoglar uchun virtual muzeylarni tanlash va dars strategiyasini rejalashtirishda foydali rubrika sifatida taklif etiladi ([MDPI](#)).
2. Taranova, T. N. (2020). Virtual Museum Technologies and the Modern Educational Process. IFTE-2020 Proceedings. Maqolada virtual muzeylar pedagog texnologiya sifatida ko'rib chiqilib, eksperimental natijalar asosida ularning kichik yoshdagi talabalarda ijodiy faollikni rivojlantirishdagi samaradorligi tasdiqlangan ([pdfs.semanticscholar.org](#)).
3. Abdullayev, T. (2024, 26 dekabr). Virtual muzeylarning tarix ta'limidagi ahamiyati. Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari, 14(3), 31–34. Maqolada virtual muzeylar orqali tarixiy merosni saqlash, o'rganish hamda o'quvchilarning qiziqishi va tahliliy fikrlashini rivojlantirish imkoniyatlari tahlil etilgan ([pedagoglar.org](#)).
4. Sherbekova, S. A. (2024, aprel). Tarix darslarini o'qitishda virtual muzeylardan foydalanish ahamiyati. (Konferensiya ma'ruzasida) "Modern Education: Problems and Solutions". Maqolada 3D navigatsiyalar va IT texnologiyalari yordamida virtual muzeylarda o'quvchilarning diqqatini jalb qilish va pedagogik jarayonni tashkil etish muammolari tahlil qilingan ([woconferences.com](#)).

- 5.Ong, C. S. L. (2025, 1 iyun). The Use of Virtual Museums in the Teaching and Learning of History. In Virtual Fieldwork in Humanities Education (pp. 67–86). Maqolada Singapur maktablarida pandemiya sharoitida virtual muzeylardan foydalanish tajribasi, ularning ta'lim jarayoniga integratsiyasi, afzalliklari va qiyinchiliklari ko'rib chiqilgan ([SpringerLink](#)).